

PUSHKININ TUOTANTO SUOMESSA

Ja maine kulkee laajaa Venäjätä pitkin,
 mua mainitsee sen kaikki kielet, maat:
 niin slaavit, Suomen heimo, villit tunguusitkin
 ja aromaiden asukkaat.

A. S. Pushkin, «*Exegi monumentum*».

Suomessa tämä runoilijan ennustus alkoi toteutua jo hänen eläessään. Pushkinin «maine kulki» sinne kun ryhdyttiin kääntämään hänen teoksiaan aluksi ruotsiksi ja myöhemmin suomentamaan.

Pushkinin runoudesta Suomessa on ilmestynyt Sulo Haltosen bibliografis-kirjallisuushistoriallinen katsaus «Pushkin Suomen kirjallisuudessa»¹. Siinä tähdennetään Pushkinin maailmankuuluisuutta ja samoin Pushkinin tutkimuksen laajuutta varsinkin runoilijan kotimaassa: «Tunnettua on, että Pushkinin tutkimus erikoisesti Venäjällä on laaja. Sitä johtaa «Pushkinin koti»-niminen laitos, jonka julkaisut ovat monipuolisia ja arvokkaita». S. Haltsonen esittää katsauksessaan tarkat tiedot Suomessa tehdyistä Pushkin-käännöksistä ja mainitsee myös tärkeimmät runoilijaa koskevat kirjoitukset. Bibliografisesti katsaus on melko perinpohjainen ja siinä mielessä tuskin kaipaa lisäyksiä. Kirjallisuushistorialliselta kannalta S. Haltsonen katsaus ei luonnollisestikaan anna tyhjentäviä tietoja, vaan pikemminkin asettaa kysymyksiä, kuten kirjoittajakin mainitsee. Tähdentäessään, että Pushkinia on käännetty «Suomessa niin suomeksi kuin ruotsiksi harvinaisen paljon, ruotsiksi kuitenkin kahta vertaa enemmän kuin suomeksi», S. Haltsonen kirjoittaa: «On varmaa, että suomalaisen lukijakunnan joukossa on useita kirjailijoitakin, jotka ovat tehneet tuttavuutta suuren venäläisen runoilijan tuotannon kanssa. Suoranaisesta Pushkinin vaikutuksesta on vielä nykyisin liian aikaista

puhua, sillä yksityiskohtaisia tutkimuksia toistaiseksi puuttuu, tutkimuksemme ei ole ehtinyt selvittää venäläisen ja kotimaamme kirjallisuuden välisiä suhteita».

Valitettavasti tämä S. Haltosen yli kaksikymmentä vuotta sitten esittämä lausuma pitää paikkansa nykyäänkin. Tänä aikana ei ole ilmestynyt mitään huomattavia tutkimuksia Venäjän ja Suomen kirjallisuuden vuorovaikutuksesta.

Vuonna 1825 Turussa ilmestyi ruotsinnoksena Pushkinin «Kaukasian vanki». Se olikin ensimmäinen Pushkinin runon käännös Suomessa.

Runoelman käänsi F. A. Platen, joka ei ollut kirjallisuuden alalla mikään merkittävä tekijä, mutta etevä kielimies ja taisi muun muassa venäjää. Platen oli Ruotsin armeijan upseerina osallistunut viimeiseen Venäjän ja Ruotsin sotaan, Viaporin varuskunnan antautuessa joutunut vankina sodan loppuajaksi Veliki Ustjugiin Vologdan kuvernementtiin. Täällä hän lieneekin ensi kertaa tutustunut venäjän kieleen. W. Söderhjelm mainitsee, että Platenin papereissa oli siltä ajalta säilynyt jonkun vologdalaisen naisen kirjoittama venäläinen laulu. Vankeudesta päästyään Platen oli jonkin aikaa Ruotsissa, mutta tuli 1814 Pietariin siirtyen siviilialalle, toimien aluksi vastaperustetussa Suomen komiteassa ja sittemmin ulkoasiain ministeriössä. Platen kirjoitteli poliittisia tutkielmia, runoja ruotsin sekä ranskan kielellä ja käänsi monista kielistä.

Käännöksensä alussa Platen julkaisi omistussäkeet Pushkinille. Niiden sisältönä oli, että Pushkinin muusa, joka oli vierailut

¹ Valvoja-Aika, 1937.

Kaukasiassa ja laulanut soinnukkain säkein tuon seudun satumaista kauneutta, oli nyt saanut vieraskielisen asun, jossa se kenties ei näyttänyt niin ihanalta kuin kotoisella maaperällä. Platen vertasi Pushkinia Tegneriin sanoen näitä runoilijoita Suomen kahden puolen loistaviksi tähdiksi.

1840-luvun lopulla Platen sai aatteen julkaista «Kaukasian vangista» korjatun painoksen. Suuri osa ensimmäistä painosta oli tuhoutunut Turun palossa 1827. Platen valmisti alkulauseenkin uutta painosta varten, joka jäi kuitenkin jostain syystä ilmestymättä. Vuonna 1882 «Kaukasian vanki» ilmestyi Platenin käännöksenä «Finsk tidskrift» julkaisussa.

Tämän Pushkinin runoelman käännös on Euroopan romanttisen runouden harrastuksen ilmennystä. 1810-luvun lopulla Suomessa sai alkunsa ns. Turun romantiikka.

Suomessa ymmärrettiin, että romantiikka on yleiseurooppalainen ilmiö. 20-luvun alussa sitä tähdensi Arwidsson kirjoituksissaan ja hän mainitsi Venäjän niiden maiden joukossa, joissa uusi kirjallinen virtaus oli päässyt voitolle. Suomalaiset pitivät Pushkinia sen huomattuna edustajana. Platenin Pushkin-käännöksen ilmestyessä Åbo Tidningar kirjoitti, että Suomen kirjallisuus oli rikastunut sellaisen nuoren runoilijan teoksella, joka oli «kotimaassaan hyvin populaari». Lehti suositteli käännöstä lukijoille kirjoittaen, että sen avulla voi tutustua venäläiseen runouteen, joka oli vielä vähän tunnettua Suomessa.

Mainittakoon tässä, että aina 70-luvulle Pushkinia käännettiin Suomessa ainoastaan ruotsiksi. Koko sinä aikana oli romanttinen virtaus vallitsevana Suomen kirjallisuudessa. Sen vakiintuminen ei kylläkään tapahtunut äkkiä. Aluksi Suomen kirjailijain tuotannossa oli Euroopan esiromantiikan piirteitä, jota saksalaiset sanoivat «tunteellisuuden vuosisadaksi».

Klassisismi ei ollut saanut Suomessa suurta jalansijaa, mutta uuden kirjallisen koulukunnan ja klassisistien keskeiset erimielisyydet vetivät suomalaisetkin mukaansa, eikä kukaan saanut jäädä puolueettomaksi, kuten Arwidsson sanoi. Taistelussa käytettiin hyväksi jossain määrin myös venäläisten kirjailijain käännöksiä. 1830- ja 1840-luvulla Suomessa käännettiin jo jonkin verran Karamzinia, Dmitrijeviä, Zhukovskia, Bestuzhev-Marlinskia, Zagoskinia ja eräitä

muutakin venäläisiä kirjailijoita. Suomalaiset löysivät venäläisten sentimentalistien ja romantikkojen tuotteissa sitä «tunteellisuutta», mikä oli heille uutta klassisistien järkipärisen runouden rinnalla. Se oli aikanaan kirjallisen maun kasvatukseen. Se, joka Dmitrijevin laulusta «Sinikyyhky vaikeoi» (käännettiin Suomessa 1847) haltioitui kyyneliin, «ymmärsi runoutta paremmin kuin se, jonka mielestä runoutta olivat vain monenmoisoin juhlavärytyksin kirjoitetut oodit» (Belinski).

Pushkininkin runous kiinnosti suomalaisia niissä rajoissa, mikäli se vastasi suoraan tai välillisesti romanttisia tuulahduksia niin kuin ne ymmärrettiin Suomessa.

Lönnotin ylioppilasaikaisista muistivihkoista on tavattu Pushkinin runot «Musta huivi» ja «Hukuttautunut» alkukielellä. Cygnaeus julkaisi 1833 «Talismanin» käännöksenä. Samana vuonna ilmestyi käännettynä Pushkinin runoelma «Mustalaiset». Vuonna 1841 Cygnaeus ja Runeberg käänivät kumpikin runon «Korppi korpin luo lentää», joka on skotlantilaisen kansanballadin vapaa muunnelma. Näissä teoksissa oli suomalaisille jotain läheistä. «Mustalaisten» Alekon kertomus «kaupunginmuurien teljistä» sointui monien suomalaisten runoilijain mielialaan, nämäkin ylistivät ihmisen ja luonnon ykseyttä, vaikka tajusivat jo jossain määrin ihanteensa peittävyden. Se ilmeni erikoisesti Cygnaeuksen runoelmassa «Vieras kotoisella rannalla», jossa päähenkilö Alekon lailla ei löydä onnea «luonnonlasten» parista. Pushkinin tuotannosta suomalaisia saattoivat viehättää eksoottisen värikkäät itämaissävyyset aiheet («Musta huivi», «Talisman», «Mustalaiset») tai kansanrunoudelle ominainen fantasiikka, kuten «Hukuttautunut» runossa ja mainitussa kansanballadissa. Suomalaiset arvostivat runoudessa erikoisesti sen «folkloremaisuutta» ja siitä käytiin paljon väittelyä.

Kansanrunouden elävä harrastus ja käyttö kirjallisuudessa oli luonnollista Suomen yhteiskunnallisissa ja kirjallisissa riennöissä XIX vuosisadan alkupuolella, kansallisen herätyksen aikana. Jo vuonna 1817 Gottlund tavallaan ennusti Kalevalan ilmestymisen ja sen merkityksen suomalaisten kansalliskehityksessä kirjoittaessaan, että «jos tahdottaisiin koota vanhat kansanlaulut ja niistä muodostaa järjestelmällinen kokonaisuus, syntyköön sitten epos, draama tai mikä muu

tahansa, niin siitä voisi tulla uusi Homeros, Ossian tai Nibelungenlied; ja ylistettyinä voisi suomalainen kansallisuus oman omaperäisyytensä loistossa, kunniaassa, itsenäisyytensä tunnossa ja oman kehityksensä maineen koristamana herättää nykyajan ja tulevaisuuden ihmettelyä». Suomessa valtasi vähitellen alaa se käsitys, että kansalliskirjallisuuden luomiseksi oli välttämättä ensi työksi kerättävä ja tutkittava kansanrunoutta. Sen lausui täysin selvästi julki Arwidsson 1821: «On ollut aina selvää, että kansallinen taide ja kirjallisuus voivat kukoistaa vain sillä pohjalla, että uusi sukupolvi perehtyy hengeltään ja runorakenteeltaan kotimaisiin lauluihin, jotka valloittavat sen sydämen ja järjen heijastuakseen myöhemmin uusissa luomuksissa.»

Suomalaiset harrastivat myös toisten kansojen kansanrunoutta ja niin tapahtui kansanrunoarvojen vastavuoroista vaihtoa. Arwidsson oli ihastunut muinaisislantilaisiin taruihin ja ruotsalaisiin kansanlauluihin. Gottlund suomensi eestiläisiä lauluja. Runeberg julkaisi monien eri kansojen lauluja, siinä luvussa madagaskarilaisia sekä lappalaisia, vieläpä kokoelman serbialaisia lauluja. Castrén tunsikin Kirshi Danilovin kokoelman. Lönnrot oli oppinut venäläisiä ja ukrainalaisia kansanlauluja.

Venäläisen kansanrunouden käännöksiä ilmestyi ajoittain suomalaisissa lehdissä, etupäässä Helsingfors Morgonbladissa. Niinpä 1840 lehti julkaisi «Laulun Igorin sotaretkestä» käännösoitteina. On kuvaavaa, että sen kääntäjä J. Lundahl, joka käänsi myös paljon venäläisiä kansanlauluja, vertasi «Laulua» Ossianin lauluihin. Käännöksensä alkusanoissa Lundahl kirjoitti: «Niistä monista ihanista muinaisvenäläisen kirjallisuuden muistomerkkilöydöistä, joita uuraat tutkijat ovat tähän mennessä selvittelleet, on merkille pantava «Laulu Igorin sotaretkestä polovetsilaisia vastaan». Ylevä runollinen henkevyys, rohkeiden täysiveristen henkilöluomusten runsaus, voimakas eepillisuus ja sen ohella sanonta, joka hipoo välillä tunteikasta suloista lyriikkaa, ovat Igorin laulajan pääominaisuudet ja sen tähden hänen eepillistä runoan on verrattu Ossianin kuo-femattomiin lauluihin.»

Lundahlia kiinnostivat myös serbialaiset kansanlaulut ja hän käänsi «Länsislaavilaisen laulua» Pushkinin sarjasta.

Enin osa Pushkin-käännöksiä 40-luvulla ilmestyi Helsingfors Morgonbladissa. Sen toimittajana oli vuodesta 1841 F. Collan, joka kannatti Venäjän ja Suomen kulttuuriyhteyksiä. Vaatiessaan suomalaisille kansallista kehitysvapautta F. Collan kirjoitti 1844: «Toiselta puolen venäläisellä kulttuurilla on nyt meille erikoinen merkitys ja meidän kuuluu perehtyä siihen, sillä ainoastaan Venäjän kansan kielen, kirjallisuuden ja koko henkisen elämän tuntemuksen kautta voimme oppia oikealla tavalla ymmärtämään itäisiä naapureitamme, jotka ovat meille nyt niin läheisiä, ja saada heidätkin puolestaan ymmärtämään meitä, koska sellainen ymmärtäminen on äärettömän tärkeää meille myös olemassaolomme ulkoisten ehtojen kannalta. Sitä paitsi kulttuuri kokonaisuudessaan, huippusaavutuksissaan on kaikkien kansakuntien yhteisomaisuutta niin kuin sen kuuluu olla.»

Grot ja samoin Pletnev hänen avustuksellaan propagoivat Suomessa venäläistä kirjallisuutta ja ennen kaikkea Pushkinin teoksia. Grot luennoi runoilijasta ja iloitsi, kun näki ylioppilaiden harrastavan Pushkinin runoja. Lokakuussa 1845 Grot kirjoitti Pletneville, että lausumalla Pushkinin «Lokakuun 19.» hän oli «saanut ylioppilaiden mielenkiinnon voimallisesti hereille». Lundahlille Grot luki «Vaskiratsastajan» ja kaikki Pushkinin kouluvuosina kirjoittamat runot.

XIX vuosisadan alkupuolella Suomessa oli kuitenkin vähän venäjän kieltä taitavia kirjallisuuden harrastajia. Sen tähden venäläiseen kirjallisuuteen oli pakostakin tutustuttava kiertoteitse. Jo Porthanin aikana ja myöhemminkin suomalaiset lukivat usein venäläisiä kirjailijoita saksan ja ranskan kielisinä käännöksinä. Juuri näitä runoja aluksi käännettiinkin ruotsin kielelle. Niinpä esim. 1836 Åbo Underrättelser julkaisi A. A. Bestuzhev-Marlinskin kertomuksen ranskanoksesta käännettynä. Koska sellainen tuntui silloinkin hieman omituiselta, toimitus vetosi asianvaatimassa selityksessään venäjän kielen taitamattomuuteen. Pushkinin kuolinvuonna sama lehti julkaisi saksasta käännetyn kirjoituksen Pushkinista.

Suomessa tunnettiin myös kaksiosainen Pushkin-kokoelma Lippertin saksankielisenä käännöksenä. J. K. Grot lahjoitti sen J. L. Runebergille. Grotin ja Runebergin ystävyys kiinnosti kovin P. A. Pletneviä, mikä ilmenee tämän ja Grotin kirjeenvai-

dosta. Pletnev sekä Grot ymmärsivät Runebergin lahjakkaaksi ja samalla vaikutusvaltaiseksi persoonaksi Suomessa. Hän jos kukaan saattoi edistää Venäjän ja Suomen kirjallisuusyhteyksien elvyttämistä. Pletnev pyysi Grotia tekemään kaiken voitavansa, että Runeberg saisi mahdollisuuden tutustua venäläiseen kirjallisuuteen, oppia tietämään «Derzhavinin ylevyyden, Krylovin jäljittelemättömyyden, Karamzinin aistin ja älyn, Zhukovskin jumalaisen soinnukkuuden ja Pushkinin taiteellisen ihanuuden».

Eräässä vartavasten suomalaisille tarkoitettussa kirjoituksessaan Pletnev todisteli havainnollisesti, ettei Suomikaan ollut valtan tuntematon venäläisessä kirjallisuudessa. Tämä kirjoitus, «Suomi venäläisessä runoudessa», ilmestyi 1842 keisarillisen Aleksanterin yliopiston 200-vuotisjuhlan muistokalenterissa. Pletnev lausui mielipiteensä, että venäläiset ja suomalaiset eivät olleet kylliksi perehtyneet toistensa kirjallisuuden oleellisimpaan: «eivätkä tutkineet kansanhistorian yksityiskohtia, elinoloja, kielen luonnetta, kansan perimätietoja ja uskomuksia, tapoja, taikauskoa ja varsinkaan kansanrunouden muistomerkkejä. Ilman niitä apuneuvoja runous on halpaa ja virheelistä». Pletnev esitti katkelman Pushkinin «Ruslan ja Ludmila» runoelmasta «muinais-suomalaisten elämäkuvauksen kokeena», tarinan suomalaisesta Tietäjistä. Hän neuvottelikin vielä Grotin kanssa kysyen, kannattiko hänen mainita kirjoituksessaan runoelmaa, koska se ei sellaisenaan ollut kuva «Suomesta, ei kansansatu eikä edes oppineen mielipide. Se on vähäpätöisyys, tekijän nuorekkaan mielikuvituksen leikitelmä, mutta lainattu hämärän muinaisajan legendoista, jotka kertovat suomalaisten aina olleen tunnettuja taikuudestaan». Grot puolestaan vastasi, että ote runoelmasta oli «varsin hauska lisä kirjoitukseen. Siinä on vähemmän historiallista virheelisyyttä kuin kaikissa muissa runoilijoidemme suomalaisista ja skandinaaveista kirjoittamissa runoissa».

Kirjoituksessaan Pletnev sanoi Pushkinin olevan Venäjällä niin tunnetun, että «hänen säkeensä elävät kaikkien huulilla».

Grot ja Runeberg keskustelivat venäläisestä kirjallisuudesta ja Pushkinista heti ensimmäistä kertaa tavatessaan kesällä 1838. Grot mainitsi siitä kirjoituksessaan «Tutustuminen Runebergiin» «Sovremennik»

julkaisussa 1839: «Runeberg ei taida venäjää, mutta osoittaen suurta tiedonhalua hän kyseli minulta Venäjän kirjallisuuden tilaa ja surkutteli, ettei voinut tehdä runoilijoidemme parhaita teoksia tunnetuksi ruotsalaiselle yleisölle. Hänen toivomuksestaan lupasin lähettää hänelle Pushkinin ja Delvigin eräiden näytelmien sanallisen käännöksen».

Lupauksensa Grot varmaankin täytti. Kirjeessään huhtikuun 21 päivästä 1839 Runeberg kiitti kirjeistä ja saamistaan kirjoista. Saman vuoden kesänä Grot vieraili kymmenisen päivää Runebergin luona ja lahjoitti hänelle muun muassa Königin (saksankielisen) kirjan venäläisestä kirjallisuudesta. Kun Runeberg sitten sai Pushkinin runot saksankielisinä, hän kirjoitti pian, huhtikuun 25 p:nä 1841 Grotille: «Lähetän sinulle huvin vuoksi sen saman runon käännöksen, jonka Cygnaeus on jo ruotsintanut». Puhe oli runosta «Korppi korpin luo lentää».

«Sovremennikiin» ja toisiin Venäjän julkaisuihin antamisissaan Suomesta kertovissa kirjoituksissaan Grot kirjoitti melko usein Runebergista. Hän suositteli lämpimästi runoilijaa venäläiselle lukijakunnalle. «Sovremennik» julkaisi Runebergia käännöksinä: kuvauksen «Suomen luonnosta ja kansan elintavoista sisämaassa», runon «Jouluilta» (1840), kaksi runoelmaa — «Hirvenhiitäjät» suorasanaisena ja «Nadeschda» osittain runoasuina (1841). Jälkimmäinen runoelma on venäläisaiheinen, sen tapahtumat ovat Katarina II ajalta, «Felicen loistoajalta», kuten Grot kirjoitti omistuskirjoituksessaan.

Vuoden 1841 alussa Grot kertoi kirjeessään lyhyesti «Nadeschdan» sisällön Pletneville. Runeberg oli lukenut sen hänelle käsi-kirjoituksena. Kuultuaan, että runoelma oli venäläisaiheinen ja kuvasi Katariinan aikaa, Pletnev kehotti Grotia auttamaan runoilijaa, että tämä voisi Venäjää tunteamatta välttää virheet olojen ja aikakauden kuvauksessa.

Koska «Nadeschdassa» oli mainintaa maa-orjuudesta ja orjista, niin sensuuri kävi venäjännökseen käsiksi, jätti joitakin kohtia pois ja toisia lievensi. Grot paheksui tätä «korjattua» käännöstä luettuaan sen «Sovremennik» julkaisusta ja kirjoitti Pletneville; «Nadeschdan» nykyisen asun tolkkuttomuus ylittää kaikki olettamukseni. Syvällisen perusajatuksen ohella on kadonnut yleensä kaikkinaisen tarkoituksellinen sisältö ja niin ollen myös kiinnostavuus. Sinun olisi pitänyt

joko jättää kirjoitus pois tykkäänään tai sanoa omasta puolestasi muutama sana «Nadeschdasta» ja julkaista vain otteittain niitä kohtia, joihin sensuurin raakalaisase ei ole koskenut. Mitä sanookaan jälkipolvi, jos se ruotsin kieltä taitavana vertaa käännöstä alkuperäiseen eikä löydä selittäviä kommentaareja. En kuitenkaan aio kertoa täällä (Suomessa. — E. K.) kenellekään tästä huomionarvoisesta tapauksesta.

Sensuurin runtelema «Nadeschdan» venäjännös herätti Grotissa sitäkin suurempaa suuttumusta, koska hän oli ehtinyt jo ennen alkuperäisen ruotsinkielisen runoelman ilmestymistä tiedottaa siitä 1841 paljonlupaavassa sävyssä venäläiselle lukijalle «Sovremennikin» välityksellä. Tuolloin hän kirjoitti mm.: «Nadeschda» on loistava ilmaus siitä, miten Suomi alkaa yhä laajenevassa mitassa kiinnittää yleistä huomiota Venäjän henkiseen kulttuuriin. Siinä suhteessa voitaneen erehtymättä ymmärtää uuden runoelman otsikko yleisnimenä ja tervehtiä ruotsin kielellä runoiltua venäläistä maalaiskaunotarta sen riemukkaan ajan airuena, jolloin naapurikansojemme silmistä häipyi tykkäänään usva, mikä on ehkäissyt tähän asti näkemästä Venäjää oikeassa valossa.»

Suomessa on lausuttu julki olettamus, että kirjailija sai Grotin välityksellä «Nadeschdaa» kirjoittaessaan vaikutteita Pushkinin «Kapteenin tyttärestä». Tämän ajatuksen on esittänyt — tosin hyvin varovaisessa muodossa — Hertta Enkvist kirjoituksessaan «Venäläinen vaikutus Runebergin Nadeschda runoelmaan». Kirjoittaja ottaa huomioon, ettei Runeberg ole voinut lukea «Kapteenin tyttäretä» alkuperäisenä eikä käännöksenä, sillä hän ei tainnut venäjää ja kirjoitti runoelman jo ennen kuin Pushkinin romaani ilmestyi ruotsinnoksena (1841) ja saksannoksena (1846). Enkvist olettaa, että Runeberg tunsikin «Kapteenin tyttären» Grotin kertomana. Sellainen mahdollisuus on olemassa. Grot tähdensi kirjoituksissaan monesti, että hän oli keskustellut Runebergin kanssa Pushkinista.

Säilyneiden tietojen mukaan Runeberg sai virikkeen venäläisaiheisen runoelman kirjoittamiseen, kun kuuli «venäläisen kansantarinan» Henrietta Ahlstubbelta, joka oli jolloinkin elänyt Venäjällä. On vaikea enää saada selville, mikä kansantarina se oli. F. Cygnaeus todistaa, että se oli kiinnostanut Runebergia kovin ja ollut välittömänä

alkusysäyksenä runoelmalle. Grot auttoi kirjailijaa neuvoillaan, on säilynyt mm. kirje, jossa hän luettelee Runebergille venäläisiä nimiä. Runoilijalla ei ollut laajoja tietoja Venäjästä, mutta hän oli jossain määrin perehtynyt venäläiseen kansanrunouteen samoin kuin muidenkin slaavilaisten kansojen lauluihin. «Nadeschdassa» on selvästi venäläisten kansanrunoaiheiden tuntumaa, ja H. Enkvistin havainnot siinä suhteessa ovat paikallaan. Mitä tulee Runebergin Pushkinista saamiin vaikutteisiin, niin «Kapteenin tyttären» eräiden kohtien ja «Nadeschdan» yhtäläisyys on kovin etäistä ja pelkästään ulkonaista. Grinevin ja Mashenka Mironovan rakkaus Shvabrinin ahdistellessa Mashenkaa muistuttaa hieman aatelismies Dmitrin ja orjatyön Nadeschdan suhteita rakastetun veljen ollessa ahdistelijana. Yhtäläisyyttä on myös siinä, että kummassakin teoksessa itse keisarinna esiintyy oikeuden palauttajana. Jos Grot oli todella kertonut Runebergille Pushkinin romaanin sisällön, niin mahdollisesti juuri nuo kohdat jäivät runoilijan mieleen ja vaikuttivat runoelman juonen kehittelyyn.

Aatteeltaan ja runolliselta soinnultaan nämä teokset ovat kuitenkin melko etäisiä. Olipa Pushkinin suhde talonpoikaiskapinaan miten vaikeaselitteinen hyvänsä, se pysyi kuitenkin hänen huomionsa keskiössä, kun taas Runeberg karttoi sellaisia aiheita. Hänen «Nadeschdansa» on kirjoitettu idyllisissä väreissä, minkä jo 1840-luvulla suomalainen arvostelu pani merkille.

Huomionarvoista on vielä myös se, että «Kapteenin tyttären» on kirjoittanut realistitaiteilija. Vaikka Pushkinin romanttiset runoelmat levisivät Suomeen melko nopeasti, niin hänen realistisiin teoksiinsa suomalaiset suhtautuivat kauan epäröivästi, osaamatta arvostaa niitä oikealla tavalla.

Grotin Pletneville osoittamassa kirjeessä helmikuun 12 päivästä 1841 on mielenkiintoinen lausunto, joka on jäänyt vaille huomiota. Kirjeestä selviää, että Grot oli toimittanut Pushkinin teokset Lippertin saksannoksina paitsi Runebergille, myös F. Cygnaeukselle, joka taisi jonkin verran myös venäjää. Grot tiedotti käyneensä Cygnaeuksen luona: «Hän lukee lähettämääne Pushkinia. Oegin ei miellytä häntä käännöksenä. Eikä ihmekään. Kuinka sen voisi kääntää toiselle kielelle?»

Oletettavasti syy ei piillyt kuitenkaan ainoastaan käännöksessä. Tässä sopii muis-

taa, kuinka pidättyvästi «Jevgeni Oneginin» ottivat vastaan dekabristileirin kirjailijat, esim. Rylejev ja A. Bestuzhev-Marlinski. Bestuzhev kirjoitti Jakutian karkotusvankeudesta omaisilleen: «Nykyisen muodin jumala Pushkin sisältää varsin vähän ihanteellista, ts. romanttista».

Poikkeuksen teki ilman allekirjoitusta Borgå Tidningissä 1839 julkaistu kirjoitus Pushkinin runoudesta. Se on huomionarvoinen juuri siksi, että se käsittelee tähdentävästi jo romantiikasta luopuneen kypsän Pushkinin tuotantoa. Kirjoitus on parhaita tuohon aikaan Suomessa Pushkinista julkaistuja. Kirjoittaja korostaa Pushkinin runouden rikkautta ja hänen monipuolista lahjakkuuttaan. Kirjoituksessa hänestä puhuttiin taiteilijana, joka «kuuluu kiistämättä aikamme suurimpiin runoilijaneroihin». Siinä kuvattiin nuoren runoilijan ja Zhukovskin ystävyyttä, kerrottiin «Ruslan ja Ludmila»-runoelman ja romanttisten nuoruusrunoelmien synnystä, siitä, kuinka Pushkin pääsi eroon «byronismista» ja kuinka hän miehistyi, kun tunsu kipeää tarvetta «kääntyä lähemmäs tosi elämää». Kirjoittaja piti Pushkinin runouden huippuna «Boris Godunovia» mainiten samalla, että «Jevgeni Oneginilla» oli erinomaisen suuri merkitys venäläisen kirjallisuuden historiassa. Siinä romaanissa «lukija tapaa niin oikean tapa- ja luonnekuvauksen, että tuntee vaeltavansa Venäjällä ja joutuvansa kaikkialla ympäristön kanssa kosketuksiin. Kokonaisuudessaan teos on venäläisen kirjallisuuden huomatuimpia muistomerkkejä, siinä pysyvästi heijastuu mielenkiintoinen aikakausi, jolloin Pushkin eli, sekä hänen luomansa joustava kieli, uusista kuvista, aistikkaista ilmauksista ja vivahteista ehtymättömän rikas kieli. «Onegin» elää lukijapiirin suussa, se on opetellut siitä ulkoa katkelmia, erillisiä runoja ja lausumia», sanoi kirjoittaja. Kirjoituksessa mainittiin myös Pushkinin historiallisista tutkimuksista ja hänen Pugatševin kapinaan osoittamastaan kiinnostuksesta. Kirjoittaja tähdensi erikseen runoilijan halua säilyttää kaunokirjallisisa teoksissa historiallinen todenperäisyys.

XIX vuosisadan puolivälissä Suomessa heräsi jo tuntuva mielenkiinto Euroopan realistikirjailijain teoksiin. Suomen lehdet julkaisivat kirjoituksia Balzacista ja Dicken-

sistä, 1850 ilmestyi ruotsalaisena käännöksenä Gogolin «Kertomus siitä, kuinka Ivan Ivanovitš ja Ivan Nikiforovitš riitaantuvat» ja jo ennen sitä Lermontovin romaani «Aikamme sankari». Tuolloin suomalaiset käänsivät myös niitä Pushkinin teoksia, joissa oli selvästi realistinen tendenssi. Helsingfors Morgonbladissa ilmestyi 1847 katkelma «Boris Godunovista» ja kahden vuoden kuluttua «Saita ritari».

Pushkinia samoin kuin toisia venäläisiä kirjailijoita käännettiin huomattavasti enemmän 1880-luvulla, jolloin realistinen suuntaus oli päässyt vallalle Suomen kirjallisuudessa. Tällöin Pushkinia myös jo suomennettiin ruotsinnosten ohella. Ensimmäinen Pushkin-suomennos oli «Kapteenin tytär». Se ilmestyi 1876 ja myöhemmin monena uusintapainoksena. Myös «Dubrovski» ilmestyi useana painoksena. Vuonna 1895 siitä ilmestyi yhtäaika kaksi käännöstä, sen toisena kääntäjänä oli Arvid Järnefelt.

Suomalaisten kiinnostus näitä Pushkinin teoksia kohtaan oli täysin ymmärrettävää tuona aikana. Talonpoikaiskysymys ja talonpoikain kapinat olivat juuri Suomen kirjailijain mielenkiinnon polttopisteessä. J. J. Wecksell kirjoitti 1860-luvun alkupuolella nuijasodasta historiallisen murhenäytelmänsä «Daniel Hjort». Samaan aikaan Aleksis Kiven «Kullervo» oli orjuutta vastustavana kapinallisena luomuksena. Vuosina 1870—1880 ilmestyivät Kaarlo Kramsun nuijasota-aiheiset balladit. Niissä kaikissa oli samaa kaikua kuin talonpoikaiskapinoilla Pushkinin teoksissa, joka nimitti Stenka Razinia Venäjän historian runollisimmaksi hahmoksi.

Venäläisessä kirjallisuudessa esiintyi tuolloin paljon suurkykyjä, jotka nostivat sen johtavalle sijalle maailmankirjallisuudessa. Suomalaiset tajusivat venäläisen kirjallisuuden maailmanmerkityksen. Esim. Helsingfors Dagblad kirjoitti 1887, kun tuli kuluneeksi 50 vuotta Pushkinin kuolemasta: «Pushkin loi sen kirjallisuuden perustan, joka pyrkii nyt kasvukseen itsepintaisesti viemään voiton maailman kaikista muista kirjallisuuksista». Tuolla kaudella oli jo paremmin havaittavissa venäläisen kirjallisuuden vaikutus suomalaiseseen, ja se ansaitsee tulla perusteellisesti tutkittavaksi.